

Duizend bommen en granaten

Stripjournalist Jules Calis legt de komende maanden de laatste hand aan zijn boek *Van Dongen naar Afghanistan en terug*. Daarin vertellen militairen in stripvorm over hun aangrijpende ervaringen.

tekst DAVID ORANJE

“In het derde jaar van de kunstacademie wilde ik iets gaan doen met het thema woestijn,” zegt Jules Calis (29), terwijl hij een met fijn zand gevulde emmer voor zich plaatst. “Tegelijkertijd was het Nederlandse leger bezig met de terugtrekking uit Uruzgan. Ik heb toen Defensie benaderd voor dit Afghaanse zand. Dat wilde ik met verf mengen en verwerken in schilderijen.”

Nadat hij in contact was gekomen met twee dorpsgenoten uit het Brabantse Dongen die in Uruzgan hadden gediend, raakte Calis diep onder de indruk van hun verhalen. Hij besloot dat enkele schilderijen hun indringende verhalen onvoldoende recht zouden doen. Geïnspireerd door de Afghanistan-documentaire *Fokking hell* en de illustraties van Erik Kriek in het boek *Taskforce Uruzgan* besloot hij een stripboek te maken over de ervaringen van Dongense militairen in Afghanistan.

Na enig zoekwerk vond hij zes militairen uit het dorp bereid mee te werken aan het stripboek. “In een dorp als Dongen is het ons kent ons. Iedereen kent wel iemand die in Afghanistan heeft gediend.” Calis nodigde hen uit in zijn atelier in een voormalige leerlooierij, behangen met schetsen, striptekeningen in diverse stadia van voltooiing en schilderijen van militaire taferelen.

“Ik zorgde dat er voldoende bier aanwezig was en liet een taperecorder meelopen, waarna zij aan de hand van beeldmateriaal over hun belevenissen vertelden,” zegt hij. “Ik stelde vragen en haakte af en toe ergens op in. Zo heb ik van ieder van hen drie verhalen opgetekend. Die variëren van ervaringen in Afghanistan tot het eerste pilsje bij terugkomst en de opmerkingen van mensen die niet snapten wat ze daar hadden uitgevoerd.”

Hij selecteerde bepaalde ervaringen en zette de transcripten daarvan om in scenario's, waarin hij beschreef hoe hij een verhaal ging uittekenen. Met de eerste schetsen stuurde hij die op naar de geïnterviewden om ze na te lopen op specifieke details, voordat hij de verhalen minutiekus begon te vertalen naar stripvorm – een tijdrovend en arbeidsintensief proces.

“Ze hadden nog nooit van stripjournalistiek gehoord en kenden alleen *Donald Duck* of *Suske en Wiske*,” zegt Calis. “Maar toen ik de eerste schetsen liet zien, waren ze allemaal benieuwd naar de definitieve uitwerking. Eén van de geïnterviewde militairen vertelde hoe een jongen voor hem op een bermbom stapte toen hij op patrouille was met zijn peloton. Toen ik de schets daarvan aan hem liet zien, kreeg hij er naar eigen zeggen kippenvul van. Zo had hij het meegemaakt.”

Om de persoonlijkheden van de militairen te schetsen vertaalde Calis niet alleen hun verhalen naar stripvorm, maar ook de gesprekken in zijn atelier. De ervaringen zijn opgetekend in sepia-tinten, de gesprekken in zwart-wit. Aan de woorden van de geïnterviewden veran-

derde hij weinig: “Woorden zeggen iets over het karakter van een persoon. Het moet het taalgebruik van gewone Dongenaarse dorpingen blijven.”

Ondanks het heftige karakter van sommige verhalen ondervond hij geen aarzeling bij de militairen om hun ervaringen met hem te delen. “De één praat ingetogener dan de ander, maar ik merk dat ze het fijn vinden om hun hart te luchten tegenover een geïnteresseerde buitenstaander. Het zijn ervaringen die ze nooit zullen vergeten en altijd met zich mee zullen dragen, maar waar ze niet met iedereen over kunnen praten.”

Ook het verhaal van korporaal der eerste klasse Luc Janzen, de laatste Nederlandse militair die in Afghanistan door geweld om het leven kwam, staat in het boek. Calis: “Dat vertelt een pelotongenoot. Zijn verhaal heb ik vervolgens gecheckt aan de hand van de uitgebreide getuigenis van de luitenant van het peloton.”

Het kostte veel tijd om daarvoor toestemming van de nabestaanden te krijgen. Na meerdere pogingen kreeg Calis uiteindelijk een mail van de vader van Janzen. “Hij was geïnteresseerd en vond het een bijzonder project. Ik heb hem direct een schets gestuurd, waarop hij zei dat de nabestaanden het mooi vonden als ik het verhaal van hun zoon opnam in het boek.”

Defensie liet via de afdeling voorlichting weten het stripboek te expliciet te vinden en wilde er niet aan meewerken. “Ik denk dat enkele hoge piefen er niet zo van gecharmeerd waren, omdat de uitzending naar Uruzgan verkocht is als vredesmissie terwijl er toch duidelijk gevochten is. De meeste militairen willen volgens mij dat het verhaal verteld wordt zoals het werkelijk was. Hun ervaringen moeten worden verteld – ook al zitten sommigen er niet op te wachten – en dat doet dit boek.”

Rauw en ongepolijst

Calis tekent de ervaringen in een rauwe, ongepolijste en realistische stijl. “Een gestileerde Amerikaanse tekenstijl vind ik te heldhaftig en niet passen bij dit soort aangrijpende vertellingen. Daarnaast doet mijn stijl enigszins denken aan het stoffige, Afghaanse woestijnzand dat volgens de militairen overal in ging zitten.” De kaft van de hardcovereditie is gemaakt van in Afghanistan gedragen camouflageuniformen om het gevoel van de woestijn dichterbij te brengen.

Volgens Calis is een strip bij uitstek geschikt om verhalen zoals deze te vertellen. “Een strip combineert de kwaliteiten van tekst en beeld op een manier waarop alles bij elkaar komt, daardoor kun je lezers in één oogopslag erg veel vertellen. Bovendien zijn strips laagdrempelig, waardoor je moeilijke verhalen zoals deze gemakkelijker en een droog verhaal interessanter kan brengen.”

Dat tekeningen altijd subjectief zijn en dus per definitie ongeschikt voor journalistieke producties vindt hij onzin. “Ik teken zo waarheidsgetrouw mogelijk. Bovendien is iedere journalist subjectief, iedereen heeft zijn eigen manier van schrijven, fotograferen of filmen. Stripjournalisten hebben gewoon een eigen manier van tekenen.”

Strips lenen zich volgens hem dan ook uitstekend voor serieuze journalistiek: “Net als bij andere vormen van journalistiek checkt een objectieve stripjournalist goed zijn bronnen en toetst hij het waarheidsgehalte van een verhaal. Door dit boek uit te brengen, hoop ik de strip als journalistieke vorm aan de man te brengen.”

Zelfportret

BEELD JULES CALIS

Jules Calis

Jules Calis werd in 1985 geboren in Nijmegen, maar woont sinds 1997 in het Brabantse dorp Dongen. Hij begon in 2004 aan een studie geschiedenis aan de Fontys Lerarenopleiding in Tilburg, maar maakte die niet af.

Vanaf 2008 studeerde hij aan de Willem de Kooning Academie in Rotterdam autonome beeldende kunst. Zijn afstudeerproject was het manuscript van *Van Dongen naar Afghanistan* en terug. Van Calis' hand verschenen eerder stripverhalen in *de Volkskrant*. 31 mei en 1 juni is zijn werk te zien op de Haarlemse Stripdagen.
www.julescalis.nl

Strip als journalistiek

In het buitenland is de stripjournalistiek salonfähiger dan in Nederland. Gerenommeerde publicaties als *Time*, *The Guardian* en *Harper's Magazine* hebben ruimte op hun pagina's vrijgemaakt voor stripreportages. Hoewel *de Volkskrant* zich er sporadisch aan heeft gewaagd, lijkt het genre nog niet van de grond te komen in Nederlandse media. Desondanks zijn fraaie producties verschenen, zoals *Wachten op het zoet* van Ted Struwer, dat Nederlanders portretteert die slachtoffer zijn geworden van de crisis. Niet zelden beelden stripjournalisten zichzelf als personage af in reportages en zijn ze zodoende tegelijkertijd waarnemer en deelnemer aan het verhaal. Vooral de Amerikaanse Joe Sacco, beschouwd als pionier van de stripjournalistiek, is daar een meester in. Hij beeldt zichzelf in zijn werk, zoals de boeken *Palestine* en *Safe Area Goražde*, consequent af als nerveuze antiheld en geeft lezers zo een kijkje in de gedachten en gevoelens van een journalist.